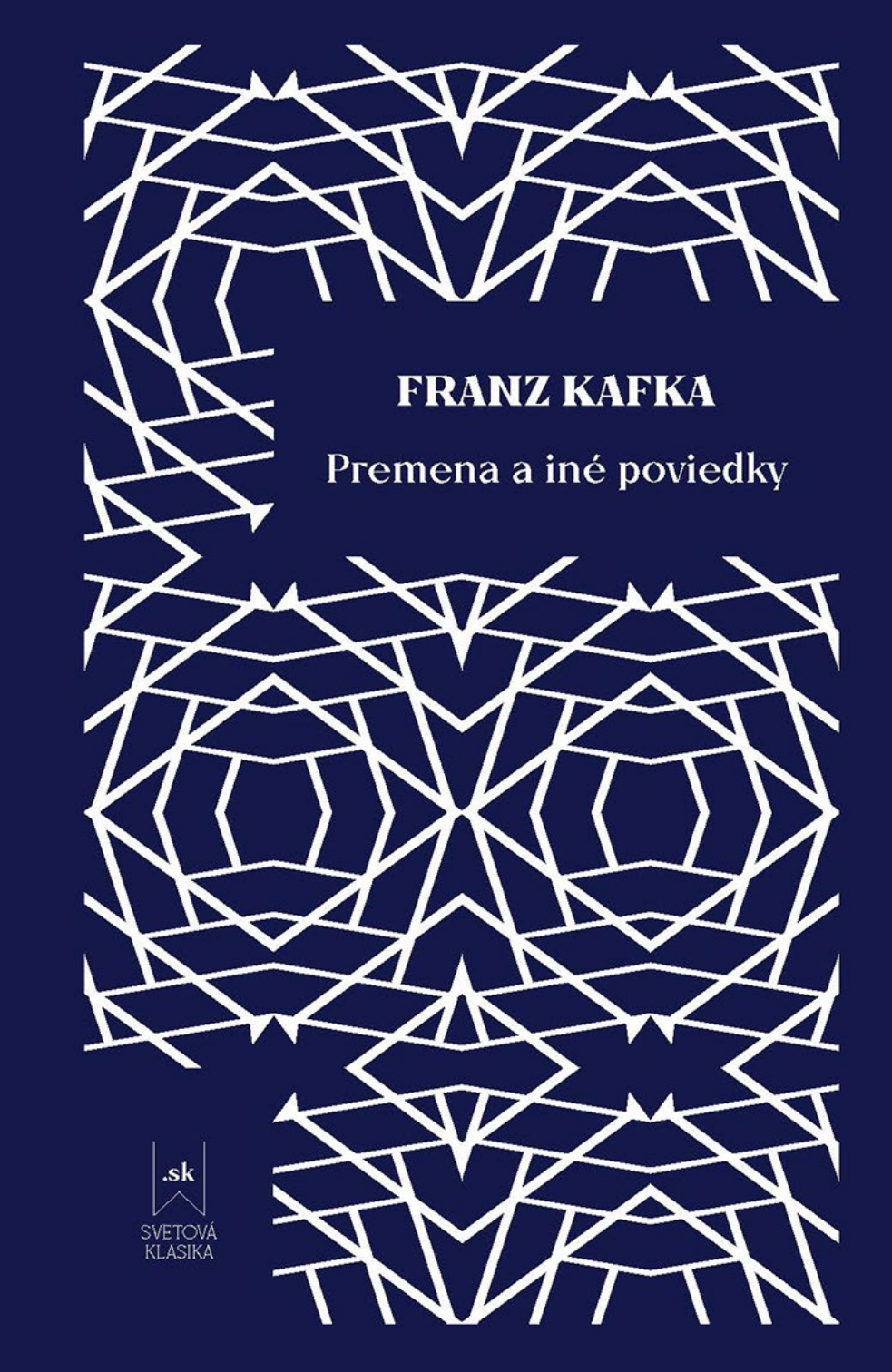

FRANZ KAFKA

Premena a iné poviedky

Premena a iné poviedky

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Franz Kafka
Premena a iné poviedky – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

Premena a iné poviedky

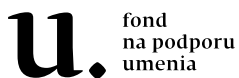
FRANZ KAFKA

Premena a iné poviedky

Preložil Milan Richter

Ljndeni

Z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia.

Preklad tejto knihy podporil grantom Goetheho inštitút.
The translation of this work was supported by a grant from
the Goethe-Institut.

Ortiel

Príbeh

Pre F.

Bolo to v nedeľu dopoludnia uprostred najkrajšej z jarí. Mladý kupec Georg Bendemann sedel vo svojej izbe na prvom poschodí jedného z nízkych, rýchlo zhotoviteľných domov, ktoré sa ťahali v dlhom rade popri rieke a jeden od druhého sa líšili iba výškou a farbou stien. Práve dopísal list priateľovi z mladosti, ktorý žil v cudzine, s hravou pomalosťou ho zložil a potom, opierajúc sa lakťom o písací stôl, sa zahľadel z okna na rieku, most a kopčeky s mdlou zeleňou na vzdialenom brehu.

Uvažoval nad tým, ako tento priateľ, nespokojný so životom doma, už pred rokmi doslova utiekol do Ruska. V súčasnosti mal v Petrohrade obchod, ktorý sa spočiatku veľmi dobre rozbiehal, ale teraz, ako sa mu priateľ pri čoraz zriedkavejších návštevách posťažoval, už dlhší čas akosi neprosperoval. Zbytočne sa teda v cudzine plahočil. Cudzokrajná brada len horko-ťažko zakrývala tvár, ktorú Georg dobre poznal od detských čias: žltá farba pleti akoby prezrádzala chorobu šíriacu sa v jeho tele. Priateľ sa mu zveril, že nemá žiadne stále kontakty s tamojšou kolóniou krajanov, ale ani sa vraj spoločensky veľmi nestýka s miestnymi rodinami, takže sa pomaly chystá ostať starým mládencom až do smrti.

Čo napísať takému človeku, ktorý sa očividne riadne prerátal, ktorého možno poľutovať, ale nemožno mu pomôcť? Mal by

mu vari poradiť, aby sa vrátil domov, aby si sem preniesol všetko svoje imanie, aby obnovil všetky svoje staré priateľské vzťahy – nič by mu v tom nebránilo – a v ostatnom aby sa spoľahol na pomoc priateľov? To by však neznamenalo nič iné ako mu zároveň – čím šetrnejšie, tým urážlivejšie – dať najavo, že jeho predchádzajúce pokusy zlyhali, že by s tým mal prestať, že by sa mal vrátiť a ako ten, kto sa nadobro vrátil, že by mal strpieť, aby naňho ľudia zízali s vyvalenými očami, že mu trocha rozumejú iba jeho priatelia a že je vlastne ostarok, ktorý má poslúchať úspešných kamarátov, čo ostali doma. A bol by si potom vôbec ešte istý, že všetky útrapy, aké by mu spôsobili, majú nejaký zmysel? Možno by sa vôbec nepodarilo dostať ho domov – sám predsa povedal, že pomerom vo vlasti už nerozumie –, a tak by napriek všetkému ostal v tej svojej cudzine, roztrpčený radami priateľov, ktorým by sa tak ešte väčšmi odcudzil. Keby si však naozaj dal poradiť a cítil by sa tu potom utláčaný – pravdaže, nie niekým úmyselne, ale okolnosťami –, keby sa nevyznal vo svojich priateľoch, a necítil by sa dobre ani bez nich, keby sa mučil hanbou, nemal už naozaj žiadnu vlasť a žiadnych priateľov, nebolo by preňho oveľa lepšie, keby ostal v cudzine tak ako doteraz? Dalo sa vôbec za takých okolností rátať s tým, že by to tu niekam dotiahol?

Z týchto dôvodov, ak s ním človek vôbec chcel udržiavať písomný styk, sa mu isté veci oznamovať nedalo – veci, o akých by človek bez ostychu informoval aj najvzdialenejších známych. Priateľ už tri roky nenavštívil svoju vlasť a vysvetľoval to veľmi nepresvedčivo neistými politickými pomermi v Rusku, ktoré drobnému obchodníkovi nedovoľujú odísť čo len na krátky čas, kým státisíce Rusov si pokojne cestujú po svete. Za tie tri roky sa však práve v Georgovom živote veľa zmenilo. O smrti jeho

matky pred približne dvoma rokmi, od ktorej žil Georg so starúckým otcom v spoločnej domácnosti, sa priateľ ešte dozvedel a vyjadril mu v liste sústrasť, ibaže veľmi odmerane, čo mohlo byť spôsobené len tým, že trúchliť nad takou stratou v cudzine je čosi celkom nepredstaviteľné. Odvtedy sa však Georg staral o svoj obchod, ako aj o všetko ostatné s oveľa väčšou rozhodnosťou. Možno mu otec, kým matka ešte žila, bránil v samostatnej činnosti tým, že chcel vo firme uplatňovať iba svoje názory, možno sa po jej smrti správal k synovi zdržanlivejšie, hoci v obchode i naďalej pracoval, možno – a to bolo veľmi pravdepodobné – zohrávali šťastné náhody oveľa dôležitejšiu úlohu, ale tak či onak sa firma za tieto dva roky nečakane zveľadila, bolo treba zdvojnásobiť počet zamestnancov, obrat sa zvýšil pätnásobne a ďalší rast podniku sa dal nesporne očakávať.

Ale priateľ nemal o týchto zmenách ani potuchy. Dávnejšie, naposledy azda v tom sústrastnom liste, prehováral Georga, aby sa vysťahoval do Ruska, a nezabudol sa doširoka rozpísať o tom, aké vyhliadky sa v Petrohrade črtajú práve pre jeho obchodné odvetvie. No čísla boli nepatrné v porovnaní s objemom, aký teraz dosahovala Georgova firma. Nemal však chuť priateľovi vypisovať o svojich obchodných úspechoch, a keby tak teraz dodatočne učinil, vyzeralo by to naozaj čudne.

Preto Georg priateľovi písal iba o bezvýznamných udalostiach, aké sa človeku neusporiadane nakopia v pamäti, keď má v nedeľnom tichu čas premýšľať. Chcel takto u priateľa nerušene zachovať predstavu, ktorú si zrejme o svojom rodnom meste za dlhý čas v cudzine vytvoril a s ktorou sa zmieril. A tak sa Georgovi prihodilo, že v troch časovo od seba pomerne vzdialených listoch oznámil priateľovi zasnuby akéhosi bezvýznamného človeka s akousi rovnako bezvýznamnou dievčinou, až sa priateľ

napokon, ibaže v protiklade k tomu, čo Georg zamýšľal, začal o túto pozoruhodnosť zaujímať.

Georg mu však radšej písal o takýchto všeobecných veciach, než aby sa mu priznal, že to on sa pred mesiacom zasnúbil s istou slečnou Friedou Brandenfeldovou, dievčinou zo zámožnej rodiny. Často so snúbenicou hovoril o tomto priateľovi a o ich zvláštnom vzťahu udržiavanom prostredníctvom listov.

„Takže on nám vôbec nepríde na svadbu?“ začudovala sa. „Ale ja mám predsa právo zoznámiť sa so všetkými tvojimi priateľmi.“

„Nechcem ho vyrušovať,“ odvetil Georg, „pochop ma správne, možno by aj prišiel, aspoň si to myslím, ale cítil by sa ukrivdene, že prichádza z donútenia, možno by mi závidel, určite by bol nespokojný a nevedel by sa zbaviť tejto nespokojnosti, že sa musí vrátiť do cudziny sám. Sám – vieš ty vôbec, aké to je?“

„No dobre, a nemôže sa o našej svadbe dozvedieť inak?“

„Tomu, pravdaže, neviem zabrániť, ale pri jeho spôsobe života je to nepravdepodobné.“

„Georg, ak máš takých priateľov, nemal si sa ani zasnúbiť.“

„Áno, obaja sme na vine – ale ja by som si ani teraz neželal, aby to bolo inak.“

A keď potom, zadúšajúc sa jeho bozkami, ešte stihla povedať: „Vlastne ma to uráža,“ prichodilo mu naozaj celkom správne a neškodné o tom priateľovi napísať. Taký už raz som a za takého nech ma aj má, pomyslel si. Nemôžem predsa zo seba vystružlikať človeka, ktorý by sa mu za priateľa hodil lepšie ako ja.

A skutočne v dlhom liste, ktorý v nedeľu dopoludnia napísal, oznámil priateľovi, že sa zasnúbil:

„Najlepšiu novinku som si nechal na koniec. Zasnúbil som sa totiž s istou slečnou Friedou Brandenfeldovou. Pochádza zo zá-

možnej rodiny, ktorá sa v našich končinách usadila až dlho po Tvojom odchode, takže by si ju sotva mohol poznať. Určite sa ešte nájde príležitosť Ti ju bližšie predstaviť, nateraz stačí, keď poviem, že som veľmi šťastný a že sa v našom vzájomnom vzťahu zmenilo niečo iba v tom zmysle, že tu v mojej osobe namiesto celkom obyčajného priateľa máš druhu žiariaceho šťastím. Okrem toho získaš v mojej snúbenici, ktorá Ťa srdečne pozdravuje a sama Ti čoskoro napíše, úprimnú priateľku, čo pre starého mládenca nemusí byť celkom bezvýznamné. Viem, všeličo Ti bráni nás navštíviť, ale nebola by vari práve moja svadba vhodnou príležitosťou na to, aby si všetky tie zábrany zahodil za hlavu? Tak či onak, konaj bez ohľadu na mňa a výlučne len podľa vlastného uváženia.“

S týmto listom v ruke sedel Georg dlho pri písacom stole a hľadel von oknom. Jednému známemu, ktorý šiel dolu po ulici a stade ho zdravil, odpovedal neprítomným úsmevom.

Nakoniec si strčil list do vrečka nohavíc a prešiel krížom cez chodbičku do otcovej izby, v ktorej nebol už celé mesiace. Nepokladal to vlastne za nič mimoriadne, veď s otcom sa stýkal každý deň vo firme, na obed chodili v rovnakom čase do rovnakej jedálne, ba aj večer, ktorý trávievali každý podľa svojich záľub, si väčšinou ešte chvíľu posedeli v obývačke, každý nad svojimi novinami, ak Georg nebol práve niekde s priateľmi, čo sa stávalo veľmi často, alebo ak nebol u svojej snúbenice.

Georg sa začudoval, akú tmú má otec v izbe dokonca aj v toto slnečné dopoludnie. Ten tmavý tieň vrhal vysoký múr, čo sa týčil na konci úzkeho dvora. Otec sedel pri okne v kúte, ktorý zdobili rozličné spomienkové predmety pripomínajúce nebohú manželku, a čítal noviny. Držal ich pred sebou trocha zošíkma, čím sa snažil zmierniť dôsledky zrakovej chyby. Na stole ležali zvyšky raňajok, z ktorých, ako sa zdalo, veľa nezjedol.

„Á, Georg!“ zvolal otec a vykročil mu v ústrety. Pri chôdzi sa mu ťažký župan otvoril, jeho konce poletovali okolo.

Otec je ešte stále obor, pomyslel si Georg.

„Máš tu strašnú tmu,“ povedal po chvíli.

„Áno, je tu tma,“ odvetil otec.

„Aj okno si zatvoril?“

„Mám to tak radšej.“

„Ale veď vonku je celkom teplo,“ dodal Georg, akoby chcel dopovedať svoju predošlú vetu, a sadol si.

Otec pozbieral riady po raňajkách a odložil ich na skrinku.

„Vlastne som ti chcel iba povedať,“ pokračoval Georg, kým duchom neprítomne sledoval, čo starý pán robí, „že som svoje zásnuby predsa len oznámil do Petrohradu.“ Povytiahol z vrečka list a zastrčil ho zase naspäť.

„Do Petrohradu?“ spýtal sa s údivom otec.

„No, predsa svojmu priateľovi,“ vyhrkol Georg a zahľadel sa otcovi do očí. V obchode býva celkom iný, pomyslel si, aha, ako si tu naširoko sedí, ruky skrížené na hrudi.

„Áno, veru. Tvojmu *priateľovi*,“ zdôraznil otec.

„Otec, predsa vieš, že som najprv chcel pred ním zásnuby zatajiť. Z ohľaduplnosti, nie z nejakých iných dôvodov. Sám vieš, aký je to čudák. Vravel som si, nech sa o tom dozvie od niekoho iného, hoci pri jeho samotárskom spôsobe života je to málo pravdepodobné – tomu nemôžem zabrániť –, ale odo mňa samého sa to nedozvie.“

„A teraz si si to rozmyslel, však?“ spýtal sa otec, odložil veľké noviny na podobločnicu, položil na ne okuliare a tie prikryl dlaňou.

„Áno, teraz som si to rozmyslel. Vravel som si: Ak je dobrý priateľ, potom budú moje šťastné zásnuby šťastím aj preňho.

Preto som už ďalej neváhal a zveril som sa mu s tým. Chcel som ti to však oznámiť, skôr než hodím list do poštovej schránky.“

„Georg,“ povedal otec a rozťahal bezzubé ústa, „počúvaj! Prišiel si sa so mnou o tej veci poradiť. To ti slúži ku cti, isteže. Ale ak mi teraz nepovieš celú pravdu, neznamená to vôbec nič, ba menej než nič. Nechcem tu pretriasať veci, ktoré sem nepatria. Od smrti našej drahej mamičky sa stali nepekné veci. Možno aj na ne raz príde, možno oveľa skôr, než si myslíme. V obchode mi všeličo ujde, zrejme sa to predomnou nezatajuje – nechcem vôbec vysloviť domnienku, že by sa predomnou niečo tajilo –, už nemám toľko síl, pamäť mi slabne, neustriehnem všetko, čo sa okolo mňa robí. Je to po prvé zákon prírody a po druhé smrť našej mamičky, tá na mňa doľahla oveľa viac než na teba. Ale keď už sme pri tej veci, teda pri tom liste, prosím ťa, Georg, neklam ma! Je to drobnosť, nestojí to vôbec za reč, tak ma neklam. Máš ty naozaj toho priateľa v Petrohrade?“

Georg vstal, bol celý v rozpakoch. „Nechajme mojich priateľov na pokoji. Ani tisíc priateľov mi nenahradí otca. Vieš, čo si myslím? Vôbec sa nešetríš. Ale vek si pýta svoje. Vo firme sa bez teba nezaobídú, to vieš predsa veľmi dobre, ale ak má obchod ohroziť tvoje zdravie, tak ho hneď zajtra zavriem – natrvalo. Tak to nejde. Musíme ti zmeniť spôsob života. A úplne od základov. Sedíš tu v tme, a v obývačke by si mal krásne svetlo. Z raňajok si sotva niečo uštipneš, a nie aby si sa riadne posilnil. Sedíš pri zatvorenom okne, a pritom čerstvý vzduch by ti spravil dobre. Nie, otec! Pôjdem po lekára a jeho príkazmi sa budeme riadiť. Vymeníme si izby – ty pôjdeš do prednej a ja sem. Nebude to pre teba žiadna zmena, všetko poprenášame. Ale to má čas, teraz si na chvíľu ľahni do postele, potrebuješ pokoj. Poď, pomôžem ti pri vyzliekaní, uvidíš, že to viem. No ak chceš ísť hneď do prednej

izby, môžeš si tam ľahnúť do mojej postele. Mimochodom, bolo by to veľmi rozumné.“

Georg stál tesne vedľa otca, ktorý sklonil hlavu s rozstrapatenými sivými vlasmi až na hrud’.

„Georg...“ ozval sa potichu otec a ani sa nepohol.

Georg si hneď vedľa neho kľakol, videl, ako naňho z kútikov očí v otcovej ustatej tvári uprene hľadia obrovské zrenice.

„Nemáš v Petrohrade žiadneho priateľa. Vždy si bol vtipkár a nesprával si sa inak ani voči mne. Prečo by si mal mať priateľa práve tam? To ti teda naozaj neverím.“

„Otec, pouvažuj ešte raz,“ povedal Georg, zodvihol otca z kresla a vyzliekol mu župan. „Čoskoro to budú tri roky, čo nás môj priateľ navštívil. Pamätám sa ešte, že si ho nemal veľmi rád. Aspoň dvakrát som ho pred tebou zaprel, hoci práve vtedy sedel u mňa v izbe. Chápal som tvoju averziu voči nemu, áno, môj priateľ je niekedy svojrázny. Ale potom si sa s ním predsa len celkom dobre pozhováral. Bol som vtedy na teba pyšný, že ho počúvaš, že mu prikyvuješ a že sa ho na všeličo vypytuješ. Určite si spomenieš, len trochu pouvažuj. Rozprával vtedy neuveriteľné príbehy o ruskej revolúcii. Napríklad ako raz na služobnej ceste v Kyjeve počas nepokojov zbadal na balkóne popa, ktorý si vyrezal do dlane široký krvavý kríž, potom tú ruku zdvihol do výšky a kázal davu ľudí. Veď ty sám si tú historku z času na čas rozprával.“

Georgovi sa medzitým podarilo otca znovu posadiť a opatrne mu vyzliecť trikotové nohavice natiahnuté na ľanových spodkoch i ponožky. Pri pohľade na nie veľmi čistú bielizeň si robil výčitky, že sa oňho málo stará. Malo by byť jeho povinnosťou, aby kontroloval aj to, či si otec mení spodnú bielizeň. So snúbenicou o tom, ako sa chcú postarať o otcovu budúcnosť,

zatiaľ konkrétne nehovoril, a to preto, lebo obaja akosi predpokladali, že otec ostane v starom byte sám. Teraz sa však Georg pevne rozhodol, že ho vezme k sebe do domácnosti, ktorú si so snúbenicou zariadi. No keď sa naňho bližšie pozrel, začínal mať obavy, že na starostlivosť, akú by mu tam vedeli poskytnúť, je už neskoro.

Odniesol otca na rukách do postele. Keď si počas pár krokov k posteli všimol, že otec sa na jeho hrudi hrá s retiazkou od hodínok, premkol ho strašný pocit. Držal sa jej tak pevne, že Georg nebol schopný ho hneď uložiť.

Len čo sa starý pán ocitol v posteli, všetko sa zdalo v poriadku. Sám sa prikryl a potom si povytiahol prikrývku až ponad plecia. Pozeral sa na syna celkom prívetivo.

„Však sa už naňho pamätáš?“ ozval sa Georg a povzbudivo mu kývol.

„Som teraz dobre prikrytý?“ spýtal sa otec, akoby sa nevedel pozrieť, či má nohy poriadne zakryté.

„Takže sa ti už v posteli páči,“ poznamenal Georg a ponaprával mu po bokoch prikrývku.

„Som dobre prikrytý?“ zopakoval otec otázku a očividne dával pozor, ako mu syn odpovie.

„Môžeš byť pokojný, si dobre prikrytý.“

„Nie!“ zvolal otec okamžite, takže odpoveď narazila na otázku, zhodil zo seba prikrývku takou silou, až sa počas letu na chvíľu úplne rozprestrela, a postavil sa na posteli. Jednou rukou sa zľahka pridržieval stropu. „Chcel si ma prikryť, to viem, ty kvietok jeden, ale ja ešte nie som navždy hlinou prikrytý. A hoci už nemám viac sily, na teba jej mám predsa len dosť, na teba áno. Samozrejme, že tvojho priateľa poznám. To by bol syn, akého by som si želal. Práve preto si ho po celé roky klamal.

Prečo inak? Myslíš, že som sa kvôli nemu dosť nenaplakal? Veď preto sa zamykáš vo svojej kancelárii, nik nesmie vyrušovať, šéf má prácu – len aby si mohol vypisovať tie falošné listy do Ruska. Ale otca našťastie nemusí nikto učiť, ako prekuknúť vlastné dieťa. A keď si si už myslel, že si ho povalil, že si ho zdolal natoľko, že si môžeš zadkom naňho sadnúť a on ani necekne, vtedy sa môj pán syn rozhodol, že sa ožení!“

Georg zdvihol zrak k hrôzostrašnému prízraku svojho otca. Petrohradský priateľ, ktorého otec odrazu tak dobre poznal, v ňom vyvolal dojatie ako nikdy predtým. Videl ho strateného kdesi v diaľavách Ruska. Videl ho vo dverách prázdneho, vyrabovaného obchodu. Videl ho stáť uprostred dolámaných regálov, doničeného tovaru a plynových rúr, čo padajú na zem. Prečo len odišiel tak ďaleko!

„No tak sa na mňa pozri!“ zvolal otec a Georg sa v rozpakoch rozbíhal k posteli, aby všetko pochopil, ale na polceste zastal. „Len preto, lebo si vyhrnula sukňu,“ zapišťal otec, „lebo si takto vyhrnula sukňu, krava jedna protivná...“ Aby to znázornil, vyhrnul si košeľu tak vysoko, až mu bolo na stehne vidieť jazvu z vojnových rokov. „... lebo si sukňu takto a takto vyhrnula, si sa na ňu vrhol, a aby si sa na nej mohol nerušene ukájať, zneuctil si pamiatku našej matky, zradil priateľa a otca si strčil do postele, aby sa nemohol ani hnúť. Ale môže sa hnúť, či nemôže?“

A stál tam na posteli a úplne voľne vyhadzoval nohami. Priam žiaril, uvedomujúc si, že všetko pochopil.

Georg ustúpil do kúta, čo najďalej od otca. Už dávnejšie si zaumienil, že bude dôkladne sledovať, ako sa veci majú, aby ho nič – nepriamo, zozadu či zhora – neprekvapilo. Teraz si znova spomenul na to dávno zabudnuté rozhodnutie, a ihneď naň aj zabudol, ako keď pretiahnete krátku niť uchom ihly.